



# Handreiking Gezonde Gemeente: alcohol

Alcohol is breed maatschappelijk geaccepteerd. Maar alcohol is ook een potentieel giftige stof met schadelijke gevolgen. Niet alleen voor de gezondheid van drinkers maar ook voor de maatschappij. Alcoholpreventie is een van de thema's in de Handreiking Gezonde Gemeente, die helpt bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van gemeentelijk gezondheidsbeleid. In deze samenvatting van het thema 'Alcohol' leest u welke mogelijkheden gemeenten hebben om samen met partnerorganisaties alcoholproblemen terug te dringen door normen te beïnvloeden, de beschikbaarheid van alcohol te beperken en (sociale) controle en toezicht te intensiveren. De volledige handreiking vindt u op [www.loketgezondleven.nl](http://www.loketgezondleven.nl).

## Trends en maatschappelijke kosten

Ongeveer 10% van de Nederlanders heeft een alcoholgebruik dat voldoet aan de criteria voor probleemdrinken. Het aantal geregistreerde alcoholvergiftigingen neemt toe, vooral in de leeftijdscategorie van 15 jaar tot 24 jaar. Tegelijkertijd groeit het aantal 55-plussers dat vanwege alcoholproblemen ingeschreven staat bij de verslavingszorg. Alcohol is ongezond voor jonge mensen. Bij volwassenen is overmatig gebruik schadelijk voor bijna alle organen van het menselijk lichaam.

De grootste kostenposten voor de maatschappij zijn verlies aan arbeidsproductiviteit, criminaliteit, verkeersongevallen, gezondheidszorg en verslavingszorg. Volgens een onderzoek uit 2001 kost schadelijk alcoholgebruik de maatschappij jaarlijks 2,6 miljard euro. Meer dan de helft hiervan komt voor rekening van arbeidsverzuim, een derde wordt veroorzaakt door de gevolgen van misdrijven en overtredingen.



## Integrale aanpak

Voor een effectieve alcoholpreventie is integraal beleid nodig. Dat betekent dat gemeenten beleid ontwikkelen dat inspeelt op meerdere factoren die het alcoholgebruik beïnvloeden: maatschappelijke normen, persoonlijke motivatie, beschikbaarheid van alcohol en toezicht. Veel factoren zijn niet direct vanuit gezondheidsbeleid te beïnvloeden, maar vereisen maatregelen op andere gemeentelijke beleidsterreinen zoals de Wmo, openbare orde en veiligheid, verkeersveiligheid, onderwijs, jeugdbeleid, horecabeleid, toerisme, ouderenbeleid, sportbeleid en reclamebeleid. Ook de afdelingen die gaan over vergunningen en handhaving/toezicht, kunnen een belangrijke rol spelen. Daarnaast is het van belang om de samenwerking tussen zorgpartijen op lokaal niveau te stimuleren.

## Een basispakket voor lokaal alcoholbeleid

De handreiking bevat een beschrijving van een basispakket voor lokaal alcoholbeleid. Dit pakket is samengesteld op basis van eerdere ervaringen en wetenschappelijke inzichten. Het basispakket bevat interventies en maatregelen op het gebied van alle factoren die het alcoholgebruik beïnvloeden.

## Doelgroepen

De Handreiking Gezonde Gemeente onderscheidt drie doelgroepen voor lokaal alcoholbeleid:

- jongeren onder de 16 jaar
- jongeren tussen de 16 en 25 jaar (vaak uitgaande jongeren)
- overige risicogroepen en probleemdrinkers: zwangere vrouwen, senioren, automobilisten, werknemers, sporters en drinkers uit de lagere sociaaleconomische klassen

In de handreiking vindt u concrete voorbeelden van lokale doelen, waaronder een uitgewerkt voorbeeld van een gemeente die lokale doelen per doelgroep op een meetbaar manier heeft geformuleerd.

## Regionale samenwerking

In veel gemeenten bestaat de kans op het 'waterbedeffect': een verschuiving van een probleem naar omliggende gemeenten. Strikte sluitingstijden kunnen er bijvoorbeeld toe leiden dat de drinkende jeugd uitwijkt naar buurgemeenten. Daarom verdient het voor specifieke onderwerpen of activiteiten aanbeveling om regionale samenwerking op gang te brengen. Daarnaast biedt regionale samenwerking de kans om bijvoorbeeld denkkracht te bundelen en het draagvlak in de regio te versterken. In de

## Wat vindt u in de handreiking?

Het thema 'Alcohol' in de Handreiking Gezonde Gemeente helpt bij het in kaart brengen van lokale gezondheidsproblemen en doelgroepen. Daarnaast leest u welke samenwerkingspartners binnen en buiten het gemeentehuis een rol kunnen spelen en vindt u concrete voorbeelden van beleidsdoelen en een integrale aanpak. Ook de randvoorwaarden voor beleid en uitvoering en de evaluatie komen aan bod. Tips, praktijkvoorbeelden, interventieoverzichten en links naar relevante websites helpen u snel op weg. U vindt de volledige handreiking op [www.loketgezondleven.nl](http://www.loketgezondleven.nl).

handreiking vindt u de voor- en nadelen van regionale samenwerking op een rij.

## Lokale mix van interventies

Bij de vertaling van alle doelstellingen naar een concreet uitvoeringsprogramma stelt de gemeente met partners een lokale mix van samenhangende interventies samen. Bruikbaar daarvoor zijn de 'pijlers' van een integrale aanpak in de handreiking. De pijlers helpen ook eventuele hiaten in het huidige aanbod in kaart te brengen.

- *Pijler 1: inrichting van de omgeving.* Voorbeeld: geen alcoholreclame op gemeentelijke reclamedragers, zoals bushokjes.
- *Pijler 2: regelgeving en handhaving.* Voorbeeld: een toegangsleeftijd van 18 jaar voor horecaondernemingen die bij de jeugd populair zijn. De gemeente zorgt voor handhaving door bijvoorbeeld de politie en de Voedsel en Waren Autoriteit.
- *Pijler 3: voorlichting en educatie.* Voorbeeld: voorlichting via de media aan ouders over de risico's van te jong drinken, communicatie over het hoe en waarom van de maatregelen, en communicatie met de lokale politiek over de beleidsresultaten.
- *Pijler 4 en 5: signalering, advies en ondersteuning.* Voorbeeld: de gemeente heeft groepen jongeren die excessief drinken in beeld en organiseert activiteiten voor hen. Met het ziekenhuis is een nazorgprogramma opgesteld voor jongeren die worden opgenomen met een alcoholvergiftiging.

In de handreiking vindt u een volledig interventieoverzicht.

## Wilt u advies?

Wilt u meer informatie of advies op het gebied van alcoholpreventie? Neem dan contact op met het Trimbos-instituut.

Dit is een uitgave van:

### Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven  
[www.rivm.nl](http://www.rivm.nl)

### Centrum Gezond Leven

[www.rivm.nl](http://www.rivm.nl) | [centrumgezondleven@rivm.nl](mailto:centrumgezondleven@rivm.nl) | (030) 274 47 98

### Trimbos-instituut

[www.trimbos.nl](http://www.trimbos.nl) | [info@trimbos.nl](mailto:info@trimbos.nl) | (030) 297 11 00

Alcohol is een van de thema's in de Handreiking Gezonde Gemeente. Van elk thema en het deel 'Beleidscyclus' bestaat een samenvatting. U vindt de samenvattingen en de volledige handreiking op [www.loketgezondleven.nl](http://www.loketgezondleven.nl).

Heeft u tips of geslaagde praktijkvoorbeelden voor de handreiking? Mail uw suggesties naar [centrumgezondleven@rivm.nl](mailto:centrumgezondleven@rivm.nl).